ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଅଧିକାର

ହିନ୍ଦୁ ପୋଷ୍ୟସନ୍ତାନ ଓ ଭରଣପୋଷଣ ଆଇନ୍, ୧୯୫୬

ହିନ୍ଦୁ ପୋଷ୍ୟ-ସନ୍ତାନ ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ଭରଣପୋଷଣ ଆଇନ୍ ୧୯୫୬ ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ୱାମୀ ଆଜୀବନ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଭରଣ ପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବେ (ଧାରା ୧୮)। ଏହି ଆଇନର ଧାରା ୨୧ ଅନୁଯାୟୀ ଯଦି ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ମୃତ, ତେବେ ସେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇବେ। ଯଦି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ନଥାଏ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଖସି ପାରିବେ ନାହିଁ । ବିଧବା ବୋହୂ ମଧ୍ୟ ଶଶୁରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇପାରିବେ। ଏହି ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ବୈଧ ବା ଅବୈଧ ନାବାଳକ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ଏବଂ ନିଜକୁ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅସମର୍ଥ ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ସଂପୃକ୍ତ ପୁରୁଷ ବା ମହିଳା ଉତ୍ତରଦାୟୀ ରହିବେ (ଧାରା -୨୦)। ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତାର ଦଫା ୧୨୫ରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲାପିଲି ଏବଂ ପିତାମାତାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରାବ୍‌ଧାନ ରହିଛି।

ବିଧବା ପୁତ୍ରବଧୂଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଶଶୁରଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ :

ହିନ୍ଦୁ ପୋଷ୍ୟସନ୍ତାନ ଓ ଭରଣପୋଷଣ ଆଇନ୍, ୧୯୫୬ ର ଧାରା ୧୯ ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ହିନ୍ଦୁ ବିଧବା, ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ, ପିତାମାତାଙ୍କଠାରୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରକନ୍ୟାଙ୍କ ଠାରୁ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର। ଯଦି ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଭରଣପୋଷଣ ନଦିଅନ୍ତି, ତା ହେଲେ ସେ ତାଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କଠାରୁ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର ହେବେ ।

ଧାରା ୧୯ର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ :

- ଯଦି ବିଧବା ପୁତ୍ରବଧୂ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ, ପତାମାତା କିମ୍ବା ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇନଥିବେ, ଅର୍ଥ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ନଥିବ, ତେବେ ସେ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର ହେବେ।
- ଯଦି ସେ ପୁନର୍ବାର ବିବାହ କରି ନଥାନ୍ତି ତେବେ ସେ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଠାରୁ ଭରଣ ପୋଷଣ ପାଇବା ପାଇଁ ହକ୍‌ଦାର ଅଟନ୍ତି। ଯଦି ପୁନର୍ବାର ବିବାହ କରିଥିବେ ତେବେ ସେ ତାହା ପାଇବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେବେ ନାହିଁ।
- ଯଦି ଶ୍ୱଶୁର ନିଜେ କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୁତ୍ରରେ ପାଇ ନଥିବେ ଏବଂ ବିଧବା ପୁତ୍ରବଧୂଙ୍କର ଏଥିରେ ଅଂଶ ନଥିବ, ତେବେ ଶ୍ୱଶୁର ଭରଣପୋଷଣ ଦେବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି।

ସ୍ୱାମୀ ଉପରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଭରଣପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ

ପ୍ରଚଳିତ ବିଧିବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଆମ ସମାଜରେ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀର ସମସ୍ତ ଭରଣପୋଷଣର ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ୱାମୀ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ଏହା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତ। ଭାରତୀୟ ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତା, ୧୯୭୩ର ଧାରା ୧୨୫ ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆୟ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ବହନ କରିବେ। ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନରେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ଯେ, ଭରଣପୋଷଣ ଅଧିକାର କିପରି ଭାରତିୟ ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତାରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା ? ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଏହା କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ସ୍ତ୍ରୀ, ସନ୍ତାନ ବା ପିତମାତା ଉପଯୁକ୍ତ ଭରଣପୋଷଣ ନପାଇ ଅବହେଳିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ହୁଏତ ବାଧ୍ୟହୋଇ କୌଣସି ବେଆଇନ୍ ଓ ଅନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇପାରନ୍ତି ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ସମାଜରେ ଆଇନଶୃଙ୍ଖଳା ଭଂଗ ହେବାର ବିପଦ ଲାଗି ରହିବ। ତେଣୁ ଯେପରି ସମାଜରେ କୌଣସି ପରିବାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ,ସନ୍ତାନ ଓ ପିତାମାତା ଅବହେଳାର ଶିକାର ନହୁଅନ୍ତି ତାହା ଦେଖିବା ସରକାରଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ। କେବଳ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଭରଣପୋଷଣର ଅଧିକାର ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ସଂପାଦନରେ ଅବହେଳା କରନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ଏକ ଅପରାଧ ଭାବେ ଗଣ୍ୟ ହେବ ଓ ଅପରାଧୀ ଦଣ୍ଡିତ ହେବ।

ଫୌଜଦାରି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତାର ଦଫା ୧୨୫ -

- ☐ ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ଆୟ ବଳରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଠାରୁ ଭରଣପୋଷଣ ଦାବୀ କରିପାରିବେ।
- ☐ ନାବଳକ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି, ଯେଉଁମାନେ ଆଇନ୍ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବୈଧ ବା ଅବୈଧ ହୋଇପାରନ୍ତି, ଏବଂ ବିବାହିତ ବା ଅବିବାହିତ ହୋଇପାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣର ଦାୟିତ୍ୱ ପିତା ହିଁ ବହନ କରିବେ।
- ☐ ବିବାହିତ କନ୍ୟାକୁ ଛାଡି ଅନ୍ୟ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି, ସେମାନେ ସାବାଳକ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଯଦି ଶାରିରୀକ ବା ମାନସିକ ଅକ୍ଷମତା କାରଣରୁ ନିଜର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ, ସେପରି ସ୍ଥଳେ ସେମାନଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ପିତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ।
- ☐ ପିତା ବା ମାତା ଯଦି ନିଜ ଆୟ ବଳରେ ନିଜର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର/କନ୍ୟାମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ।

କିନ୍ତୁ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବେନାହିଁ , ଯଦି ସେ ଅବୈଧ ସଂପର୍କ ରଖି ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରୁଥାନ୍ତି, ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ କାରଣ ନଥାଇ ସ୍ୱାମୀ ଠାରୁ ଅଲଗା ବାସ କରୁଥାନ୍ତି ଅଥବା ପରସ୍ପରର ସହମତି କ୍ରମେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଲଗା ବାସ କରୁଥାନ୍ତି ; ***ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ: ଫୌଜଦାରି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତା, ଦଫା ୧୨୫(୪ ଓ ୫)***।

ଭରଣପୋଷଣ କିପରି ମିଳିପାରିବ ?

ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଇଲାକା ଉପରେ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ଥିବା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ବିଚାର ବିଭାଗୀୟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ନିକଟରେ ଆବେଦନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ।

- ☐ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱାମୀ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବେ ;
- ☐ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବସବାସ କରୁଥିବେ ; ଅଥବା
- ☐ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଶେଷଥର ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀ ଯଥାସ୍ଥିତି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ବା ଅବୈଧ ସନ୍ତାନଙ୍କ ମା' ସହିତ ଏକତ୍ର ବାସ କରିଥିବେ। ***(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ: ଫୌଜଦାରି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତା, ୧୯୭୩ର ଦଫା ୧୨୬)***

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଯେ, ପୂର୍ବରୁ ଉପରୋକ୍ତ ସଂହିତାର ଦଫା ୧୨୫(୧) ଅନୁସାରେ ସର୍ବାଧିକ ମାସିକ ୫୦୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭରଣପୋଷଣ ଭତ୍ତା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା। ପରନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଯଦି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ୨୫ହଜାର ଟଙ୍କାର ମାସିକ ଆୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ବି ସେ ୫୦୦ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ଭତ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେବାର କ୍ଷମତା ଅଦାଲତର ନଥିଲା। ବହୁ ମହିଳା ସଂଗଠନ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିଜୀବିମାନେ ଏହି ସୀମିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ପାଇଁ କ୍ରମାଗତ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରି ଆସୁଥିଲେ । ଅବଶେଷରେ ୨୦୦୧ ମିହାରେ ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତାର ଦଫା ୧୨୫ର ଏକ ସଂଶୋଧନ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା, ଯାହାଫଳରେ କି ମାତ୍ର ୫୦୦ଟଙ୍କାର ସୀମିତ ଭତ୍ତା ପରିମାଣକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇ କୁହାଗଲା ଯେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ସମୁଦାୟ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ଭରଣପୋଷଣ ଭତ୍ତାର ପରିମାଣ ସ୍ଥିର କରିବେ।

ଏଠାରେ ପୁଣି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, ୨୦୦୧ରେ ସଂହିତାର ଉପରୋକ୍ତ ସଂଶୋଧନ ପରେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଆଇନ୍ ବଳରେ ଦଫା-୧୨୫ ଅଧୀନସ୍ଥ ଭତ୍ତାର ପରିମାଣକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମାତ୍ରାରେ ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ୧,୫୦୦/-, ରାଜସ୍ଥାନ ୨,୫୦୦/-, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ୫,୦୦୦/- ଓ ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗଳା ୧,୫୦୦/- କୁ ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଦିଲ୍ଲୀ, ପଞ୍ଜାବ ଓ ହରିଆନା ଭଳି ରାଜ୍ୟ କୌଣସି ସର୍ବାଧିକ ଭତ୍ତାପରିମାଣ ସ୍ଥିର କରିନାହାନ୍ତି, ଯାହା ଫଳରେ ସେସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ପରିମାଣର ମାସିକ ଭରଣପୋଷଣ ଭତ୍ତା ଦେବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେବାର କ୍ଷମତା ଅଦାଲତର ରହିଛି। ସୁତରାଂ ଯଥାର୍ଥ କାରଣରୁ ଅବହେଳାର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ ମହିଳା, ପିଲାପିଲି ଏବଂ ବୟସ୍କ ପିତାମାତାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଦଫା-୧୨୫ର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ଶ୍ରେୟସ୍କର।

ଅଦାଲତରେ ଆବେଦନ କରିବା ସମୟରେ ଆବେଦକ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ଅବହେଳାର ଶିକାର ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ କିପରି ତାଙ୍କ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି ସେସବୁର ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ ଆବେଦନପତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ। ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତବ୍ୟକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଯଦି ସାକ୍ଷ୍ୟ-ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ଆବେଦକଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ତେବେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ମାସିକ ଆର୍ଥିକ ଭତ୍ତା ଆବେଦକଙ୍କୁ ଦେବାପାଇଁ ଅଦାଲତ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇପାରନ୍ତି। ଏହାଛଡା ଦଫା-୧୨୬(୩) ଅନୁଯାୟୀ ମକଦ୍ଦମାର ଖର୍ଚ୍ଚ ବାବଦ ଅର୍ଥଭରଣା ପାଇଁ ଅଦାଲତ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇପାରନ୍ତି।

ଅତୀତରେ ବହୁ ମାମଲା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସ୍ୱାମୀ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ, ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ନାହାନ୍ତି ବରଂ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱଇଛାରେ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ପର୍ବପର୍ବାଣୀ ଆଳରେ ବାପଘରକୁ ଯାଇ ଆଉ ଫେରି ନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ନିଜ ବାପଘରେ ରହିବା ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି। ଏପରି ସ୍ଥଳେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ବାପଘରେ ବସବାସ କରିବା ସପକ୍ଷରେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯଥା, ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଅବୈଧ ସଂପର୍କ ଅଛି, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି। ଏପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତି ଏଭଳି ମାମଲାରେ ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୋଇପାରେ।

ଯଦି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଦାଲତଙ୍କ ଆଦେଶ ଅବମାନନା କରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଗିରଫ ପରୱାନା ଜାରି କରାଯାଏ। ଯଦି ସେ ତଥାପି ଅବମାନନା କରନ୍ତି ତେବେ ୧ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେଲ୍ ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି।

ଭରଣପୋଷଣ ହାସଲ କରିବାରେ ଦଫା ୧୨୫ର ଅନନ୍ୟ ଭୂମିକା :

ଭରଣପୋଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ବିଧିବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି। କିନ୍ତୁ ଫୌଜଦାରି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତାର ଦଫା-୧୨୫ ଜଣେ ଅବହେଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ନ୍ୟାୟ-ପ୍ରଦାନ ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ। ଯଦି ପ୍ରାଥମିକ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ଯେ, ଆବେଦକ ବା ଆବେଦିକାନିଜର ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି, ତେବେ ଅଦାଲତ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କାଳୀନ ଭତ୍ତା ଦେବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତି। ପରେ ଅଦାଲତ ସମସ୍ତ ସାକ୍ଷ୍ୟପ୍ରମାଣକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ରାୟ ଦିଅନ୍ତି। ଭରଣପୋଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନ୍ୟ ବିଧିବ୍ୟବସ୍ଥା ଅପେକ୍ଷା ଏହି ଦଫା-୧୨୫ ତୁରନ୍ତ ନ୍ୟାୟପ୍ରଦାନ

କରିଥାଏ। ଏହି କେଶ୍ ପାଇଁ ଅଧିକ ସାକ୍ଷ୍ୟପ୍ରମାଣର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ ଏବଂ ଅଦାଲତର ଫିସ୍ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟୟବହୁଳ ହୋଇନଥାଏ। ତେଣୁ ଓକିଲ ଓ ଅବହେଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଦଫା-୧୨୫ ଅନୁଯାୟୀ ମକଦ୍ଦମା ଦାୟର୍ କରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିଥାଆନ୍ତି।

ଫୌଜଦାରୀ କର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତାର ଦଫା ୧୨୮-

ଦଫା ୧୨୮ ଅନୁଯାୟୀ ଅଦାଲତ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଭରଣପୋଷର ଆଦେଶର ଅବିକଳ ନକଲ ଆବେଦକ ବା ତାଙ୍କ ଅଭିଭାବକଙ୍କୁ ମାଗଣା ମିଳିପାରିବ। ଏହାଛଡା ଯଦି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଦାଲତର ଆଦେଶକୁ ଅବମାନନା କରନ୍ତି, ତେବେ ସଂପୃକ୍ତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଉପରୋକ୍ତ ଆଦେଶକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ଦେବାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଆଇନ୍‌ଗତ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇପାରିବେ।

ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଉପାର୍ଜନକ୍ଷମ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଦାୟୀ-

ପୂର୍ବରୁ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି ଯେ, ଫୌଜଦାରି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତା (ଦଫା ୧୨୫) ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ପୋଷ୍ୟସନ୍ତାନ ଗ୍ରହଣ ଓ ଭରଣପୋଷଣ ଆଇନ୍ (ଧାରା ୨୦ଏବଂ ୨୧) ଅନୁଯାୟୀ ବୃଦ୍ଧ ବା ଅକ୍ଷମ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଭରଣପୋଷଣ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ପତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅଛି। କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ମାମଲାରେ ଡା: ବିଜୟା ଅର୍ବତ ନାମକ ଜଣେ ମହିଳା ଅଦାଲତ ସାମନାରେ ଯୁକ୍ତି କରିଥିଲେ ଯେ, ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ କେବଳ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର, କନ୍ୟାଙ୍କର ନୁହେଁ। କିନ୍ତୁ ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ, ଆଇନ୍‌ରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା 'ବ୍ୟକ୍ତି' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କେବଳ ପୁତ୍ର ନୁହେଁ, କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ, ଯଦି କନ୍ୟା ରୋଜଗାରକ୍ଷମ ହୋଇଥିବେ ।

ଡ଼ା: ବିଜୟା ଅର୍ବତ ବନାମ କାଶୀରାମ ରାଜାରାମ ସହାୟ ମାମଲାରେ ସୁପ୍ରିମ କୋର୍ଟ

ଡ଼ା: ବିଜୟା ଅର୍ବତ ଥାନେ ଜିଲ୍ଲାରେ ଡାକ୍ତର ରୂପେ କାର୍ଯରତ ଥିଲେ। ୧୯୮୪ ମସିହାରେ ତାଙ୍କ ମା'ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ପିତା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରିଥିଲେ। ତାଙ୍କର ପିତା କଲ୍ୟାଣ ଜିଲ୍ଲାସ୍ଥିତ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ବିଚାର ବସଭାଗୀୟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଅଦାଲତରେ ଫୌଜଦାରୀ ଦଣ୍ଡବିଧି ସଂହିତାର ଧାରା ୧୨୫ ଅଧୀନରେ ଏକ ଆବେଦନ ପତ୍ର ଦାଖଲ କରଥିଲେ। ସେ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟଗ୍ରସ୍ତ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଆୟର କୌଣସି ପନ୍ଥା ନାହିଁ। ତାଙ୍କର ଝିଅ ଜଣେ ଡ଼ାକ୍ତର ଭାବେ ଉପାର୍ଜନ କ୍ଷମ ଅଟନ୍ତି। ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଭରଣ ପୋଷଣ ନିମନ୍ତେ ଅଦାଲତ ଡ଼. ବିଜୟାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ। କିନ୍ତୁ ଡ଼ାକ୍ତର ବିଜୟା ଏହାର ବିରୋଧ କରି କହିଥିଲେ ଯେ, ଆଇନ୍ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପିତାମାତାଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣର ଦାୟିତ୍ୱ କନ୍ୟା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରି ନାହିଁ, ତେଣୁ ସେ ଭରଣପୋଷଣ ଦେବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟନୁହନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଅଦାଲତ ତାଙ୍କ ମତକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ବମ୍ବେ ହାଇକୋର୍ଟ ତଳ କୋର୍ଟର ରାୟକୁ କାଏମ ରଖିଥିଲେ। ପୁନର୍ବାର ଡ଼ଃ. ବିଜୟା ସୁପ୍ରୀମ କୋର୍ଟର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇଥିଲେ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖିବା ଧାରା ୧୨୫ ର ଉପଧାରା ୧(ଡ଼ି)କୁ ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ କିପରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ। ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆୟ ସଚ୍ଛଳ ଥାଏ ଓ ସେ ବୃଦ୍ଧ ଅସମର୍ଥ ପିତାମାତାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଅନ୍ତି କିମ୍ବା ଅବହେଳା କରନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଯଦି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ତେବେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ଅଦାଲତ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମାସିକ ଭତ୍ତା ଦେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇପାରିବେ। ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ ପୁଣି ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ, ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ ଉଭୟ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବୁଝାଏ। ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, ୧୮୬୦ର ଦଫା ୮ରେ ସୂଚୀତ ହୋଇଥିବା 'ବ୍ୟକ୍ତି'ର ସଂଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ସୁତରାଂ ବୃଦ୍ଧ ଓ ଅସମର୍ଥ ପିତାମାତାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଉଭୟ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ସମାନ ଭାବେ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ***(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ: ବିଜୟା ମନୋହର ଅର୍ବତ ବନାମ କାଶୀନାଥ ରାଜାରାମ ସହାୟ, ଏ.ଆଇ.ଆର୍.)*** ।

ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍, ୧୯୫୬

ହିନ୍ଦୁ ମହିଳାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧିକାର

୧୯୩୭ ମସିହାରେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳାଙ୍କୁ ସମ୍ପତ୍ତିଗତ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା। ଏହି ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ସଂଯୁକ୍ତ ପରିବାରରେ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ଅଛି। ଯଦିଓ ଏହି ଆଇନ୍ ମହିଳାଙ୍କୁ ମାଲିକାନା ସତ୍ତ୍ୱର ଅଧିକାର ଦେଇନାହିଁ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେ ଏହି ଅଧିକାର ପାଇପାରିବେ। ଏହାର ଅର୍ଥ, ସେ ଏହାକୁ ବିକ୍ରୀ ସୂତ୍ରରେ ଅନ୍ୟକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିପାରିବେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଜୀବିତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କୁ କାହାରି ଦୟା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ। ମହିଳାମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିଗତ ଅଧିକାରକୁ ଏହି ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ କିଛି ମାତ୍ରାରେ ସୀମିତ କରି ଦିଆଯାଇଛି। ସମଗ୍ର ଦେଶରେ କେତେକ ମହିଳା, ମହିଳା ଅନୁଷ୍ଠାନ ତଥା ବୁଦ୍ଧିଜୀବି ମାନଙ୍କର କ୍ରମାଗତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଦାବୀ ଫଳରେ ମହିଳାମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିଗତ ଅଧିକାର ଆଇନ୍‌ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଥିଲ। କିନ୍ତୁ ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ଆଇନ୍ ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତିଗତ ଅଧିକାର ଦେବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ପାରିନଥିଲା। ମହିଳା ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ କ୍ରମାଗତ ଚାପ ଫଳରେ ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍ ୧୯୫୬ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଥିଲା, ଯାହାକି ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହ ସମାନ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା।

୧୯୫୬ ମସିହାରୁ ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ମହିଳା ମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରର ବୈଧତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା। ଏହି ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୧୪ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ସୂଚନା ଦିଏ ଯେ, ହିନ୍ଦୁ ମହିଳା ନିଜ ନାମରେ ସମ୍ପତ୍ତି ରୋଜଗାର କରିପାରିବେ ଏବଂ ତାହାକୁ ନିଜ ନାମରେ ରଖିପାରିବେ। ସେ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁଯାୟୀ ଯାହା ଚାହିଁବେ ସେ କରି ପାରିବେ। ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଭଳି ମହିଳାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିବା ଓ ବିକିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି। ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି, ସମ୍ପର୍କୀୟଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି, ବିବାହ ସୂତ୍ରରେ ମିଳିଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି, ସ୍ୱରୋଜଗାର ତଥା ଉପହାର ସୂତ୍ରରେ ମିଳିଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ଅଛି।

ଏକଥା ସତ, ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍‌ରେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର ମିଳି ନଥିଲା। କିନ୍ତୁ ୨୦୦୫ ମସିହାର ସଂଶୋଧନ ଫଳରେ ଧାରା ୬ ଅଧୀନରେ ପୁତ୍ର ତଥା କନ୍ୟାଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାରକୁ ମାନ୍ୟତା ଦିଆଗଲା।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଯେ, ୧୯୮୫ ମସିହାରେ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ମହିଳାମାନଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାର ଆଇନ୍‌ରେ ଯେଉଁ ସଂଶୋଧନ ଅଣାଗଲା, ସେଥିରେ ମହିଳାମାନଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆଯାଇଛି । ଯୌତୁକ ଜନିତ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍‌ରେ ଏହି ସଂଶୋଧନ ଅଣାଯାଇଥିଲା। ଏହା ଫଳରେ ସମାଜରେ ମହିଳାମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଅଧିକ ସୁଦୃଢ଼ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଯୌତୁକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ହ୍ରାସ ପାଇବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇଥିଲା। କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ, ଗତ ଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଯୌତୁକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କମିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିଚାଲିଛି। ଏହି ଆଇନ୍‌ର ଯେଉଁ ସଂଶୋଧନ କରାଗଲା, ତାହାର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ସଚେତନତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଏକାନ୍ତ ଅବଶ୍ୟକତା ରହିଛି। ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ଯଦି ପିତା / ମାତା କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ପରି ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଭାବେ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି, ତେବେ ଏ ପ୍ରକାର ସଂଶୋଧନର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ।

ପିତୃ-ଅର୍ଜିତ ଘର ଉପରେ ଅଧିକାର :

ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୨୩ ଅନୁଯାୟୀ ଯଦି ଘରଡିହ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଉଇଲ୍ (ଇଚ୍ଛାପତ୍ର) ହୋଇନଥିବ ତେବେ ପିତୃ-ଅର୍ଜିତ ଘରେ ଅବିବାହିତ କନ୍ୟା, ବିଧବା କନ୍ୟା ତଥା ସ୍ୱାମୀ ପରିତ୍ୟକ୍ତା କନ୍ୟାଙ୍କର ବସବାସ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଗୃହର ଆବଣ୍ଟନ ପାଇଁ ସେ ଆବେଦନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ। କେବଳ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଆବେଦନରେ ହିଁ ଘରଡିହ ଜମିର ଭାଗବଣ୍ଟା କରାଯାଇପାରିବ।

ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୂତ୍ରରେ ସମ୍ପତ୍ତିଗତ ଅଧିକାର :-

ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଇଚ୍ଛାପତ୍ର ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଦଲିଲ୍ ବା ପ୍ରମାଣପତ୍ର। ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ପୁରୁଷ ତାର ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ଯାହାକୁ ଦେବାପାଇଁ ଚାହାନ୍ତି, ତାହାଙ୍କ ନାମରେ ସେ ଉଇଲ୍ କରି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି। ଯଦି ଉଇଲ୍ କରି ନଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ତାଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ କରାଯିବ।

ଯଦି ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳା ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ଯୌତୁକ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ପାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଜୀବିତ ଥିବା ସନ୍ତାନମାନେ ହକ୍‌ଦାର। ଯଦି ସେମାନେ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ମହିଳାଙ୍କର ପିତା ଓ ମାତା, ଏବଂ ପୁଣି ସେମାନେ ଯଦି ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ପିତାଙ୍କର ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ମାନେ, ଏବଂ ପୁଣି ଯଦି ସେମାନେ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ମାତାଙ୍କର ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ମାନେ ଏହି ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ହକ୍‌ଦାର ହେବେ ।

ଯଦି ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳା ବୈବାହିକ ସମ୍ପର୍କରୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ସମ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରିଥାଆନ୍ତି କିମ୍ବା ଶଶୁରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ପାଇଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ସେ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ତାଙ୍କର ଜୀବିତ ସନ୍ତାନମାନେ ପାଇବେ, ଏବଂ ଯଦି ସେମାନେ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନେ ପାଇବେ । ଯଦି ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର କୌଣସି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି ତେବେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ମହିଳାଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନେ ପାଇପାରିବେ।

ହିନ୍ଦୁ ପୁରୁଷଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ :-

- ☐ ପୁତ୍ର,କନ୍ୟା, ସ୍ତ୍ରୀ,ମା,ନାତି,ନାତୁଣୀ ଏବଂ ମୃତପୁତ୍ରର ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ।
- ☐ ଯଦି କୌଣସି ବିଧବା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ପାଇପାରିବେ। କସ୍ତୁରି ଦେବୀ ବନାମ ଚକବନ୍ଦୀ ଉପନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଏ.ଆଇ.ଆର. ୧୯୭୬, ଏସ.ସି.୨୫୯୫ ମାମଲାରେ ସୁପ୍ରୀମକୋର୍ଟ ଏହି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି।
- ☐ ପୁନର୍ବିବାହ କରିଥିବା ମହିଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ହକ୍‌ଦାର ହେବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି।
- ☐ ମୃତ ପୁତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁତ୍ରବଧୂ, ମୃତ ଭ୍ରାତାର ପତ୍ନୀ ବା ଭାଇବୋହୂ ଏବଂ ମୃତ ନାତିର ପତ୍ନୀ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସୂତ୍ରରେ ଏହି ସମ୍ପତ୍ତିର ହକଦାର ଅଟନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ପାଇବା ସମୟରେ ଉକ୍ତ ମହିଳା ପୁନର୍ବିବାହ କରି ନଥିବେ।

ସ୍ତ୍ରୀଧନ

ମନୁ ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ୬ ପ୍ରକାର ଉପହାରକୁ ସ୍ତ୍ରୀଧନ କୁହାଯାଏ।

- ☐ ବିବାହ ସମୟରେ ବଧୂକୁ ପବିତ୍ର ଅଗ୍ନି ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର
- ☐ ବିବାହ ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ବଧୂକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର।
- ☐ ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କଠାରୁ ଆର୍ଶୀବାଦ ରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର।
- ☐ ପିତାଙ୍କ ତରଫରୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର।
- ☐ ମାତାଙ୍କ ତରଫରୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର।
- ☐ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ତରଫରୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର।

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍, ୧୯୫୫ର ଧାରା ୨୭ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍, ୧୯୫୬ର ଧାରା ୧୪ ରେ ସ୍ତ୍ରୀଧନ ଉପରେ କେବଳ ବିବାହିତା ମହିଳାଙ୍କର ଅଧିକାର ରହିଛି। ଯଦି ଉକ୍ତ ମହିଳା ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଧନ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କୀୟଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ତାର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିପାରିବେ କିନ୍ତୁ ମାଲିକ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ। ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ହୁଏ କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବେ ବସବାସ କରୁଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଧନ ଦାବୀ କରି ସିଭିଲ କୋର୍ଟର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇପାରିବେ। ଏପରିକି ସେ ଏଥିପାଇଁ ଫୌଜଦାରୀ ମାମଲା ରୁଜୁ କରିପାରିବେ।

ପ୍ରତିଭା ରାଣୀ ମାମଲା (ପ୍ରତିଭାରାଣୀ ବନାମ ସୁରଜ କୁମାର, ଏ.ଆଇ.ଆର୍ ୧୯୮୫)

ପ୍ରତିଭା ରାଣୀଙ୍କର ଏହିପରି ଏକ ମାମଲାରେ ସୁପ୍ରୀମ କୋର୍ଟ ନିଜର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି। ସେହି ସମୟରେ କେତେକ ହାଇକୋର୍ଟ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଧନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଧର୍ମୀୟ ପରମ୍ପରା ବଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା, ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଗ୍ରହଣୀୟ ହେଉ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଭାରାଣୀଙ୍କ ମାମଲାରେ ସୁପ୍ରୀମ କୋର୍ଟ ମହିଳା ମାନଙ୍କରଏହି ଅଧିକାରକୁ ବଳ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ। ବିବାହର ୭ ବର୍ଷ ପରେ ପ୍ରତିଭାରାଣୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ସହ ପ୍ରତିଭାରାଣୀଙ୍କୁ ଘରୁ ବହିଷ୍କାର କରିଥିଲେ। ପ୍ରତିଭାରାଣୀ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନପାଇ ପିତାଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଦୟନୀୟ ହୋଇ ପଡିବାରୁ ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ସଂହିତାର ଦଫା ୪୦୭ ଅଧୀନରେ ଏକ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ମାମଲା ରୁଜୁ କଲେ। ସେ ନିଜର ଆବେଦନ ପତ୍ରରେ ତାଙ୍କ ବିବାହ ସମୟରେ ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର ଯଥା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଳଙ୍କାର, ରୁପା ଜିନିଷ ତଥା ଶାଢ଼ୀ ଇତ୍ୟାଦି ଲୁଗାପଟାକୁ ଫେରି ପାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ।

ଏହି ମାମଲା ଦାଏର୍ ହେବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ଏକ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ କରି କହିଥିଲେ ଯେ, ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କର ଏପରି ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ। ହାଇକୋର୍ଟ ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ମକଦ୍ଦମାଟିକୁ ଖାରଜ କରିଦେଇଥିଲେ। ଏହାପରେ ପ୍ରତିଭାରାଣୀ ସୁପ୍ରୀମ କୋର୍ଟର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ। ସୁପ୍ରୀମ୍ କୋର୍ଟ ତାଙ୍କ ଆବେଦନକୁ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି କେଉଁ କାରଣରୁ କେଶ୍‌କୁ ଖାରଜ କରିଦିଆଗଲା ତାହା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତିଭାରାଣୀଙ୍କ ଆବେଦନ ଯଥାର୍ଥ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ମନ୍ତବ୍ୟ ରଖିଥିଲେ ଯେ, ଯଦି କୌଣସି ମହିଳା ବିବାହ ପରେ ତାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିଥାନ୍ତି, ତେବେ ସ୍ୱାମୀ ତା'ର ମାଲିକ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ। ଜଣେ ନବବଧୂ ତା'ର ସୁନାଗହଣା କିମ୍ବା ଦାମୀ ଉପହାରଗୁଡିକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ତାଲା ଦେଇ ରଖିବା କଥା କେହି ଆଶା କରିପାରିବେ ନାହିଁ। ତାର ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରକୁ ନିଜର ଘର ବୋଲି ଭାବି ସ୍ତ୍ରୀ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଜିମା ଦେଇଥାଏ। ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସ୍ୱାମୀ ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ବସବାସ କରନ୍ତି, ତେବେ ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଫେରାଇ ଦେବା ଉଚିତ୍। ତେଣୁ ସୁପ୍ରୀମ କୋର୍ଟ ଏହି ମାମଲାକୁ ଖାରଜ ନକରି ପୁନଃବିଚାର ପାଇଁ ହାଇକୋର୍ଟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ।

ଯଦି ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀଧନ ଫେରସ୍ତ ନ କରନ୍ତି, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକ ଫୌଜଦାରୀ କେଶ୍ ମଧ୍ୟ କରି ପାରିବେ। ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ସଂହିତାର ୪୦୭ ଦଫା ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ଧର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଜାମିନ୍-ବିହୀନ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ୩ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡ କିମ୍ବା ଜୋରିମାନା କିମ୍ବା ଉଭୟ ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦଖଲରୁ ସ୍ତ୍ରୀଧନ ଫେରି ପାଇବା ପାଇଁ ଦେୱାନି ମୋକଦ୍ଦମା ମଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ ।

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବାହ ଆଇନ୍, ୧୯୫୪

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବାହ ଆଇନ୍, ୧୯୫୪ ଜାତି ଓ ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଯେ କୌଣସି ଦମ୍ପତିଙ୍କର ବିବାହର ବୈଧୀକରଣ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଟେ। ନିଜ ଧର୍ମୀୟ ପରମ୍ପରା ଅନୁଯାୟୀ ଦମ୍ପତ୍ତିଙ୍କର ବିବାହ ଏହି ଆଇନ୍ ବଳରେ ପଂଜିକୃତ ହୋଇପାରିବ।

ବିବାହ ପଂଜିକୃତ ହେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକ୍ରିୟା:

ପଂଜିକୃତ ବିବାହ ସାଧାରଣତଃ ଅଦାଲତ ବିବାହ ବା କୋର୍ଟ ମ୍ୟାରେଜ୍ ନାମରେ ପରିଚିତ। ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଜାତି ବା ଧର୍ମରେ ଅମେଳ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ବେକରେ ଫୁଲମାଳ ପକେଇ ବିବାହ କରିଥାଆନ୍ତି। ଏହି ବିବାହ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଆଇନ୍‌ସିଦ୍ଧ ଅଟେ। ଏହି

ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ବିବାହ କରିବାକୁ ହେଲେ ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ, ଯଥା ପ୍ରଥମେ ଉଭୟ ଦମ୍ପତି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଲିଖିତ ଆବେଦନପତ୍ର ଦାଖଲ କରିବେ। ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥିବା ତାରିଖର ମାସେ ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ତତଃ ଆବେଦନ କରାଯିବ। ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେରିଆଲ କ୍ଷମତା ଥିବା ସଂପୃକ୍ତ ଜିଲ୍ଲା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହି ଆବେଦନ ପତ୍ର ଦାଖଲ କରିବାକୁ ହୁଏ।

ବିବାହ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଅଫିସ୍‌ର ନୋଟିସ୍ ବୋର୍ଡରେ ବିବାହ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯିବ। ଏହି ନୋଟିସ୍ ଲଗାଯିବାର ୩୦ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି କାହାର କିଛି ଅଭିଯୋଗ ଥାଏ, ସେ ଜଣାଇ ପାରିବେ। କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଭିଯୋଗ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହୋଇ ନଥିବ ଏବଂ ଏହା ଆଇନ୍‌ସଂଗତ କାରଣ ସମ୍ବଳିତ ହୋଇଥିବ। ଯଦି କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଅଭିଯୋଗ ନଥାଏ, ତେବେ ବିବାହଟି ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ ବା ପଂଜିକୃତ ହୋଇପାରିବ। ଏହି ବିବାହ ବେଳେ ୩ ଜଣ ସାକ୍ଷୀ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ବିବାହ ପ୍ରମାଣପତ୍ରରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବେ। ବିବାହ ପଂଜିକରଣ ସଂପାଦନା କରୁଥିବା ଅଧିକାରୀ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବେ। ଏହିପରି ବିବାହ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଅଫିସ୍‌ର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମନା କରନ୍ତି, ତେବେ ଦମ୍ପତି ଏ ପ୍ରକାର ସୂଚନା ପାଇବାର ୩୦ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜିଲ୍ଲା ଅଦାଲତରେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ।

ଏହି ବିବାହ କେବଳ ଯେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍‌ଙ୍କ ଅଫିସ୍‌ରେ ହୋଇପାରିବ, ତାହା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ। ଏହା ଦମ୍ପତି ଦ୍ୱୟ ସ୍ଥିର କରିଥିବା ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ। ଯଦି କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କାରଣ ନଥାଏ, ଏହି ସ୍ଥାନ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଅଫିସ୍ ଠାରୁ ବେଶି ଦୂର ହୋଇନଥିବ।

ଦମ୍ପତି ସ୍ଥିର କରିଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଏହି ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ ପାରିବ। ଉଭୟ ଦମ୍ପତି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ଶପଥ ପାଠ କରି କହିବେ ଯେ, "ମୁଁ 'କ' (ପୁରୁଷଙ୍କର ନାମ) 'ଖ' (ମହିଳାଙ୍କ ନାମ)ଙ୍କୁ ଆଇନତଃ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବାହ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ :

୧. ଉଭୟ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦାମ୍ପତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ନଥିବ।

୨. ଉଭୟ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ସୁସ୍ଥ ଥିବେ ଏବଂ ବିବାହରେ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସକ୍ଷମ ଥିବେ।

୩. ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବିବାହ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିବେ; ଅପସ୍ମାର ବା ବାତରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ନଥିବେ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥିବା ।

୪. ପୁରୁଷଙ୍କର ବୟସ ୨୧ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଏବଂ ମହିଳାଙ୍କର ୧୮ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ।

୫. ଉଭୟ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ନିଷିଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କରେ ଜଡ଼ିତ ନଥିବେ। ଯଦି ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କର ଧର୍ମୀୟ ପରମ୍ପରା ଏହି ବିବାହକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଏ, ତେବେ ଆଇନ୍ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିବାହକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଥାଏ।

ଜଣେ ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ପୁନର୍ବିବାହ କରିବା ନିଷେଧ

ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଦାହରଣ ନିଆ ଯାଇପାର । ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳା ଜଣେ ମୁସଲମାନ୍ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ବିବାହ କରିଥିଲେ। ଉଭୟ କିଛି ଦିନ ଏକାଠି ରହିବା ପରେ ମୁସଲମାନ ପୁରୁଷ ଏକାକୀ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ଗ୍ରାମରେ ୧୦/୧୨ ଦିନ ରହିବା ପରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଫେରି ଜଣାଇଲେ ଯେ, ପିତାମାତାଙ୍କ ବାଧ୍ୟବାଧକତା ଯୋଗୁଁ ସେ ଜଣେ ମୁସଲିମ୍ ମହିଳାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଧର୍ମୀୟ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ହୋଇସାରଛନ୍ତି । ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବାହ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଉକ୍ତ ମହିଳା କିପରି ନ୍ୟାୟ ପାଇବେ ? ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବାହ ଆଇନ୍‌ର ଧାରା-୪୪ ଅନୁଯାୟୀ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ କରିନଥିବେ କିମ୍ବା ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଧର୍ମୀୟ ପରମ୍ପରାକୁ ନେଇ ଜଣେ ଥରେ ବିବାହ କରିପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆଇନତଃ ପୁନଶ୍ଚ ବିବାହ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବିବାହ କରିଥିବା ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ହିଁ ତାଙ୍କର ଆଇନ୍‌ଗତ ପତ୍ନୀ ଭାବେ ମାନ୍ୟତା ପାଇବେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନେ ହିଁ ତାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିର ଆଇନ୍‌ଗତ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପେ ବିବେଚିତ ହେବେ।

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍ ୧୯୫୫

ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ନିଜର ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିବାହ, ଛାଡ଼ପତ୍ର, ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାର ଓ ପୋଷ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଗ୍ରହଣ ଆଦି ବ୍ୟାପାରରେ ନିଜସ୍ୱ ରୀତି ଅନୁସରଣ କରିଥାନ୍ତି। ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଗଭୀରତା ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାୟ। ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଜାତି, ଉପଜାତି ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଧର୍ମୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସର ବିବିଧତା ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଯାଇଥାଏ। ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଆଇନ୍ ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଥିଲା, ଯାହାକି ରାଷ୍ଟ୍ରର ସମସ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଏବଂ ଏହା ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍ ୧୯୫୫ ନାମରେ ପରିଚିତ।

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍ ଦୃଷ୍ଟିରେ କେଉଁମାନେ ହିନ୍ଦୁ ?

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍ 'ହିନ୍ଦୁ' ଶବ୍ଦର ଏକ ସ୍ୱୟଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଜ୍ଞା ଦେଇନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଏହାର ଧାରା ୨(୧)ରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ନାଗରିକମାନେ ହିନ୍ଦୁଭାବେ ପରିଗଣିତ ହୋଇପାରିବେ।

- ବିରାଶୈବ, ଲିଙ୍ଗାୟତ, ବ୍ରାହ୍ମୋ, ପ୍ରାର୍ଥନା ଏବଂ ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜର ଅନୁଗାମୀଗଣ; ଶିଖ୍, ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ;

- ମୁସଲମାନ୍, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍, ପାର୍ସୀ ଏବଂ ଇହୁଦୀ ଆଦି ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଭାରତରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ନାଗରିକ; କିନ୍ତୁ ଯଦି ଏହା ପ୍ରମାଣ ହୋଇପାରେ ଯେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ୍ ଅଧୀନସ୍ଥ କୌଣସି ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ନୁହଁନ୍ତି, ତେବେ ସେ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବେ ନାହିଁ।

ଧାରା ୨(୨)ରେ ଆଦିବାସୀ ବା ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍ ଲାଗୁ ହେବନାହିଁ।

ପୁଣି ଧାରା ୨(୩) ଅନୁଯାୟୀ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଧର୍ମମତରେ ହିନ୍ଦୁ ହୋଇନଥିଲେ ହେଁ ଏହି ଆଇନ୍‌ର ପ୍ରାବ୍ଧାନଗୁଡିକ ଯଦି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେଉଥାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି ପରିଗଣିତ କରାଯିବ।

ଧାରା ୨(୧) ଅଧୀନରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଦିଆଯାଇ ପୁଣି କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ 'ବୈଧ ବା ଅବୈଧ' ପିଲାର ପିତାମାତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଯଦି ଜଣେ କେହି ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ଜୈନ ବା ଶିଖ୍ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ହୋଇଥାନ୍ତି, ବା ଏପ୍ରକାର କୌଣସି ଧର୍ମକୁ ପରିବର୍ତ୍ତୀତ ବା ପୁନଃ ପରିବର୍ତ୍ତୀତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ପିଲାକୁ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯିବ।

ସୁତରାଂ ମୋଟ ଉପରେ କହିଲେ, କିଏ ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ କିଏ ହିନ୍ଦୁ ନୁହେଁ, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ମୂଳରୁ ଏଯାବତ୍ ବିବାଦ ଲାଗିରହିଛି।

ନିଷ୍ଠୁରତା ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦର ଏକ କାରଣ ହୋଇପାରେ। ଏହି ସତ୍ୟକୁ ନେଇ ବିବାହ ବିଧିସମୂହ(ସଂଶୋଧନ) ଆଇନ୍ ୧୯୭୬ ବଳରେ ପ୍ରଥମେ ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍, ୧୯୫୫ରେ ସଂଶୋଧନ ଅଣାଯାଇଥିଲା। ଏହି ସଂଶୋଧନ ତତ୍‌କାଳୀନ ସମାଜର ବିକଶିତ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଥିଲା। ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଶୋଧନ ଗୁଡ଼ିକ ଥିଲା, ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ସହମତି ଭିତ୍ତିରେ ଛାଡ଼ପତ୍ର। ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆଇନ୍ ୧୯୭୮ ଅନୁଯାୟୀ ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟ ବୟସ ମହିଳାମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ୧୮ ବର୍ଷ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ୨୧ ବର୍ଷକୁ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଛି, ଯାହାକି ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍ ୧୯୫୫ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଓ ଗୃହୀତ।

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍, ୧୯୫୫ର କେତେକ ବ୍ୟବସ୍ଥା :

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ (ଧାରା - ୫)

ଯଦି କୌଣସି ବିବାହିତ ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ମହିଳାଙ୍କର ଯଥାକ୍ରମେ ସ୍ତ୍ରୀ କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀ ଜୀବିତ ଥିବେ, ତେବେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଏକ ବିବାହ ଆଇନ୍ ଚକ୍ଷୁରେ ଅନୁମୋଦିତ ହେବନାହିଁ। ଯଦି ବର କିମ୍ବା କନ୍ୟା ମାନସିକ ବିକୃତି କାରଣରୁ ବିବାହ ପାଇଁ ବିଧିବଦ୍ଧ ସମ୍ମତି ଦେବାପାଇଁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇଥିବେ, ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ବିଧିବଦ୍ଧ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ମାନସିକ ବିକୃତି କାରଣରୁ ବୈବାହିକ ଜୀବନ ଏବଂ ସନ୍ତାନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇଥିବେ, ତଥା ପାଗଳାମି ବା ବାତରୋଗରେ କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଥିବେ, ତେବେ ସଂପୃକ୍ତ ବିବାହ ଆଇନ୍ ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ। ବିବାହ ସମୟରେ ବରର ବୟସ ୨୧ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଏବଂ କନ୍ୟାର ବୟସ ୧୮ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହୋଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକ। ସେମାନେ ସମଗୋତ୍ରୀ ହୋଇନଥିବେ କିମ୍ବା ଯେଉଁ ଧରଣର ସଂପର୍କୀୟଙ୍କ ଭିତରେ ବିବାହକୁ ନିଷିଦ୍ଧ କରାଯାଇଛି, ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସହ ସେପରି ଭାବେ ସଂପର୍କୀତ ହୋଇନଥିବେ; କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ପରମ୍ପରା ବା ପ୍ରଥା ଏପ୍ରକାର ସଂପର୍କୀୟଙ୍କ ଭିତରେ ବିବାହକୁ ଅନୁମୋଦନ କରୁଥିବ, ତେବେ ସେମାନେ ବିବାହ କରିପାରିବେ।

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ପଞ୍ଜିକରଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ କି ? (ଧାରା-୮)

ଯଦିଓ ଧାରା-୭ ଅନୁଯାୟୀ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରଥା ଓ ଉତ୍ସବ ଅନୁଯାୟୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ହିନ୍ଦୁ ବିବାହକୁ ବୈଧତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୮ଅନୁଯାୟୀ ବିବାହର ଏକ ପ୍ରମାଣ ପାଇଁ ବିବାହର ପଞ୍ଜିକରଣ ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିପାଇଁ ନିୟମାବଳୀ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଛି। ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବିବାହିତ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ ଓ ସୂଚନା ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ରେଜିଷ୍ଟର୍‌ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି।

ଧାରା ୮ ଏହା ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଏ ଯେ, ଯଦି ବିବାହ କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ପଞ୍ଜିକରଣ ହୋଇନଥାଏ, ତେବେ ସେହି ବିବାହ ଅସିଦ୍ଧ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯିବ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାବାହାରିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିବାହ ପଞ୍ଜିକରଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ। କାରଣ ପଞ୍ଜିକରଣ ପରେ ମିଳିଥିବା ବିବାହ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍

ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ, ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବାହ ଏବଂ ଯୌତୁକ ଜନିତ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଆଦି ମାମଲାରେ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସାକ୍ଷ୍ୟ-ପ୍ରମାଣ ଭାବେ କାମ ଦେଇଥାଏ।

ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ପାଇଁ ଅଧିକାରର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା (ଧାରା - ୯)

ଯଦି ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ନଥାଇ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଅଲଗା ରହୁଥିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କୌଣସି ପକ୍ଷ ପୁଣି ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ଅଧିକାର ଫେରିପାଇବା ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲା ଅଦାଲତଙ୍କ ନିକଟରେ ଆବେଦନ କରିବେ, ତେବେ ସେହି ଅଦାଲତ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ଶୁଣାଣି କରି ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇପାରନ୍ତି। ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷ ଠାରୁ ଦୁରେଇ ଯାଇଥିଲେ, ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ଦର୍ଶାଇବାର ପ୍ରମାଣ ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ନ୍ୟସ୍ତ ରହିବ।

ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ପୃଥକ୍ ବସବାସ ପାଇଁ ଆଦେଶ (ଧାରା-୧୦)

ଶାରୀରିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ବ୍ୟତୀତ ମାନସିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ହିଂସା ଅଟେ। ଯଦି କୌଣସି ମହିଳା ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହ ରହିବା ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ କ୍ଷତିକାରକ ବୋଲି ମନେକରନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ରହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତେବେ ସେ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । ଯଦି କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏହା ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଏକ ନିଷ୍ଠୁରତା ଦର୍ଶାଇ କୋର୍ଟ ଉକ୍ତ ମହିଳାଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ବସବାସ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିପାରନ୍ତି। ଧାରା ୧୦(୧) ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଧାରା ୧୩(୧) ଅଧୀନରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା କୋଣସି କାରଣ, ଯାହାକି ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ତାହା ଦର୍ଶାଇ ପୃଥକ୍ ବସବାସ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ।

ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆବେଦନର ଭିତ୍ତି (ଧାରା ୧୩-୧)

- ☐ ବିବାହ ପରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅନ୍ୟ ମହିଳା ଅଥବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ସହ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ।
- ☐ ଜଣଙ୍କର ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁର ଆଚରଣ।
- ☐ ଲଗାତାର ୨ ବର୍ଷ ଧରି ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା ରହିଛନ୍ତି।
- ☐ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଛାଡି ଅନ୍ୟ ଏକ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତି।
- ☐ ଯଦି ଜଣେ ଏଭଳି ମାନସିକ ବିକୃତିରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ଯାହା ଫଳରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ତାଙ୍କ ସହ ଜୀବନ ବିତାଇବା ଅସମ୍ଭବ।
- ☐ ଜଣେ କଠିନ ଓ ଦୁରାରୋଗ୍ୟ କୁଷ୍ଠ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି।
- ☐ ଜଣେ ସଂକ୍ରାମକ ଯୌନ ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ଥାଆନ୍ତି।
- ☐ ଜଣେ କୌଣସି ଧର୍ମୀୟ ସଂସ୍ଥାରେ ଯୋଗଦେଇ ସାଂସାରିକ-ଜୀବନ ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି।
- ☐ ଯଦି ଜଣେ ୭ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ନିରୁଦ୍ଧିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେ ମୃତ କି ଜୀବିତ ଜଣାନଥାଏ।
- ☐ ନ୍ୟାୟିକ ବିଚ୍ଛେଦ ଆଦେଶ ପାଇବାର ଏକ ବର୍ଷ ବା ତଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ-ଅବଧି ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସହବାସ ଘଟିନାହିଁ।
- ☐ ବିବାହର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଆଦେଶ ମିଳିବାର ଏକ ବର୍ଷ ବା ତଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ-ଅବଧି ଭିତରେ ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ପୁନାରମ୍ଭ ଘଟି ପାରିନାହିଁ।

ଛାଡପତ୍ର ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଆବେଦନ (ଧାରା ୧୩-୨)

- ☐ ଏହାଛଡା ଧାରା ୧୩(୨) ଅନୁଯାୟୀ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ନିମ୍ନୋକ୍ତ କାରଣମାନ ଭିତ୍ତିରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଠାରୁ ଛାଡପତ୍ର ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ :-
- ☐ ଯଦି ସ୍ୱାମୀ ଆଉ ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥାନ୍ତି।
- ☐ ଯଦି ସ୍ୱାମୀ କୌଣସି ବଳାତ୍କାର, ଅପ୍ରାକୃତିକ ଯୌନସଂଗମ ବା ପାଶବିକ ଆଚରଣରେ ଦୋଷୀ-ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।
- ☐ ଯଦି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ମୋକଦ୍ଦମାର ଶୁଣାଣି କରି ନ୍ୟାୟାଳୟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଭରଣପୋଷଣର ଆଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଆଦେଶର ୧ବର୍ଷ ବା ତଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ ଭିତରେ ଉଭୟଙ୍କର ସହବାସ ଘଟିନଥାଏ।
- ☐ ଯଦି ବିବାହ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବୟସ ୧୫ ବର୍ଷରୁ କମ୍ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ୧୫ ବର୍ଷ ପୁରିବା ପରେ ଅଥଚ ୧୮ ବର୍ଷ ପୁରିବା ଆଗରୁ ଯଦି ସେ ବିବାହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିବେ।

ନ୍ୟାୟିକ ବିଚ୍ଛେଦ

ଧାରା ୧୩-ଏ ଅନୁଯାୟୀ ଅଦାଲତ ଚାହିଁଲେ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆଗତ ହୋଇଥିବା ଏକ ଆବେଦନର ଶୁଣାଣି କରି ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ନ୍ୟାୟିକ ପୃଥକୀକରଣ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଜାରି କରିପାରନ୍ତି। ଧାରା ୧୩-ବି ଅନୁଯାୟୀ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ। ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଆବେଦନରେ ଦର୍ଶାଇଥିବେ ଯେ ଏକ ବର୍ଷ ବା ତଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ-ଅବଧି ପାଇଁ ସେମାନେ ଅଲଗା ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି। ଅଦାଲତ ଏହି

ଆବେଦନକୁ ଶୁଣାଣି କରି ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଜାରି କରିପାରନ୍ତି । ନ୍ୟାୟିକ ବିଚ୍ଛେଦ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଦି ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ଅପରାଧ ହେବ । ପୁଣି ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ସଂହିତା ଧାରା ୩୭୬(ଏ) ଅନୁସାରେ ୨ ବର୍ଷ କାରାଦଣ୍ଡ ସହ ଜୋରିମାନାର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ହୋଇପାରିବ ।

ନିଷ୍ଠୁରତା

୧୯୭୬ ମସିହାରେ ଗୃହୀତ ବିବାହ ଆଇନ୍‌ସମୂହର ସଂଶୋଧନ ଆଇନ୍ ବଳରେ ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍, ୧୯୫୫ରେ ନିଷ୍ଠୁରତା ଶବ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କଲା । ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୧୩ଅନୁଯାୟୀ ୧୩ଟି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ ଭଙ୍ଗ ପାଇଁ ଅଦାଲତରେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ ଏବଂ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲା ନିଷ୍ଠୁରତା । ନିଷ୍ଠୁରତା କେବଳ ଶାରିରୀକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ନୁହେଁ, ମାନସିକ ବି ହୋଇପାରେ । ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ବିଭିନ୍ନ ମାମଲା ବିଚାର କରି ମାନ୍ୟବର ସୁପ୍ରିମ କୋର୍ଟ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଯଦି କୌଣସି ମହିଳା / ବ୍ୟକ୍ତି ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ନିର୍ଯ୍ୟତନା ଭୋଗୁଥିବେ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କର ବୈବାହିକ ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀ /ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ଜଣେ ଏକାଠି ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇବେ, ତେବେ ଏହାକୁ ମାନସିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ବୋଲି ଧରାଯିବ ।

ବିବାହର ବାତିଲ୍ ବା ଅସିଦ୍ଧ ବିବାହ (ଧାରା-୧୧)

ଧାରା-୫ର ଉପଧାରା (୧), (୪) ଓ (୫)ରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ କୌଣସି ପ୍ରାବଧାନର ଉଲ୍ଲଂଘନ ଘଟିଛି ବୋଲି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ଯଦି ଗୋଟିଏ ବିବାହିତ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ଭିତରୁ କୌଣସି ପକ୍ଷ ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିଥାନ୍ତି, ତେବେ ଅଦାଲତ ସେହି ବିବାହକୁ ବାତିଲ୍ କରିପାରନ୍ତି ଅଥବା ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିପାରନ୍ତି ବା ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇପାରନ୍ତି । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଯେ, ଉପଧାରା(୧) ଅନୁଯାୟୀ ବିବାହ ବେଳେ ବର କିମ୍ବା କନ୍ୟାଙ୍କର ଯଥାକ୍ରମେ ଆଉ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ୱାମୀ ନଥିବେ । ଉପଧାରା (୪) ଅନୁଯାୟୀ ବର ଓ କନ୍ୟା ପରସ୍ପର ସହ ନିଷିଦ୍ଧ ସଂପର୍କର ପରିସର ଭିତରେ ସଂପର୍କୀତ ହୋଇନଥିବେ । ଉପଧାରା (୫) ଅନୁଯାୟୀ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ପରସ୍ପରର ସପିଣ୍ଡ ହୋଇନଥିବେ ।

ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା ପାଇଁ କାରଣମାନ (ଧାରା-୧୨)

ଏକ ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ କାରଣମାନ ଭିତ୍ତିରେ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଅଦାଲତରେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ:-

- ☐ ନପୁଂସକତା କାରଣରୁ କୌଣସି ଯୌନସଂଗମ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରିନି ।
- ☐ ଧାରା ୫(୨)ର ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ଉଲ୍ଲଂଘନ ଘଟିଛି ।
- ☐ ବିବାହର ବୟସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କଟକଣା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବଳପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ବିବାହ ପାଇଁ ସମ୍ମତି ନିଆଯାଇଛି ।
- ☐ ବିବାହ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିବେ ।

କିନ୍ତୁ ଉପରୋକ୍ତ କାରଣଗୁଡ଼ିକ ନିସର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ, ଧାରା ୧୨(୨) ଅନୁଯାୟୀ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ନାବାଳକ ହୋଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବଳପ୍ରୟୋଗ ଭିତ୍ତିରେ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବାର ଏକ ବର୍ଷ ବିଳମ୍ବରେ ଅଥବା ଉଭୟ ପକ୍ଷ ନିଜର ସମ୍ମତି କ୍ରମେ ପରସ୍ପର ସହ ବୈବାହିକ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି ଅଦାଲତରେ ବିବାହର ଅସିଦ୍ଧତା ପାଇଁ ଆବେଦନ କରାଯାଉଥାଏ ତେବେ ଅଦାଲତ ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିନପାରନ୍ତି । ପୁଣି ବିବାହ ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପୁରୁଷ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭବତୀ ଥିବା ଅଭିଯୋଗ ଦର୍ଶାଇ ଯଦି ଜଣେ ସ୍ୱାମୀ ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧ ବୋଲି ଘୋଷଣା ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ପଡିବ ଯେ, ସେ ବିବାହ ବେଳେ ଏ ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞ ଥିଲେ, ବିବାହର ଏକବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହି ଆବେଦନ ଦାଖଲ କରାଯାଇଛି ତଥା ଏହି ବଷୟ ଜାଣିବା ପରେ ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ଯୌନ ସଂଭୋଗ ଘଟିତ ହୋଇନାହିଁ ।

ଯଦି କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱାମୀ ମାନସିକ ବିକୃତି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ବିବାହ ସମୟରେ ଏହା ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଇଥିବ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧବୋଲି ଆବେଦନ କରିପାରିବେ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ଚିକିତ୍ସା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ବିବରଣୀ ଏବଂ ତଥ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଅଦାଲତ ଏହି ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିପାରନ୍ତି ।

କେତେକ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ସୂଚନା :

ବିବାହ ପରେ ୧ ବର୍ଷ ଧରି ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକତ୍ର ରହିବା ପରେ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । ବିବାହ ପରେ ପରେ କିମ୍ବା ବିବାହର ୧ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଆଇନ୍ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଏ ନାହିଁ; ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ: ଧାରା ୧୪ । ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଅଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବିବାହ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଥା ବା ନୀତିନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ବିଧେୟ । ଏହି ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ପବିତ୍ର ଅଗ୍ନିର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ସପ୍ତପଦୀ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ଦ୍ୱାରା ବିବାହ-ବନ୍ଧନ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ; ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ଧାରା ୭(୨) । ଯଦି ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଏକତ୍ର ଜୀବନଯାପନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ମନେ କରିବେ, ତେବେ ପରସ୍ପର ସମ୍ମତ୍ତି କ୍ରମେ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ଲାଗି ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକତ୍ର ଅଦାଲତକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିପାରିବେ । ବିବାହର ୧ ବର୍ଷ ପରେ ସେମାନେ ଛାଡ଼ପତ୍ର ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । ଏପରି ଆବେଦନ ପାଇବା ପରେ କୋର୍ଟ ଉଭୟଙ୍କୁ ଡ଼କାଇ ଉଭୟଙ୍କର

ମତାମତ ଏବଂ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଉଭୟଙ୍କର ବିବାହ-ବିଚ୍ଛେଦ ଲାଗି ଆଦେଶ ଦେଇପାରନ୍ତି; ***ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ: ଧାରା*** *୧୩ (ବି)* ।

ଧାରା ୧୩(ବି) ଅଧୀନରେ ବିବାହ-ବିଚ୍ଛେଦ ନିମନ୍ତେ ସହମତି-ଭିତ୍ତିକ ଆବେଦନର କେତେକ ସୁବିଧାସୁଯୋଗ :-

- ଏହା ଫଳରେ ଏକ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ମାମଲା ତୁରନ୍ତ ସମାଧାନ ହୋଇପାରିଥାଏ ।
- ପରସ୍ପର ସହମତି ପୂର୍ବକ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସମସ୍ୟା, ଯଥ ଭରଣପୋଷଣ, ଯୌତୁକ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଉପହାର ଆଦି ଫେରାଇବା, ସନ୍ତାନର ହେପାଜତ୍ ଓ ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କ ସମ୍ମତିରେ ସମାଧାନ ହୋଇପାରିଥାଏ। ଏହା ଉଭୟ ପକ୍ଷକୁ ଅଯଥା ସମୟ ଅପଚୟ ଏବଂ ଅର୍ଥବ୍ୟୟରୁ ରକ୍ଷା କରିଥାଏ।
- ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ୱାମୀ /ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଆଲୋଚନା କରି ଏକ ଆପୋଷମୂଳକ ସମାଧାନ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ।

ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍‌ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକାଭିମୁଖୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା:

- ଯଦି ଅଦାଲତ ମନେ କରିବେ ଯେ, ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ଭିତରୁ କୌଣସି ପକ୍ଷ ଆର୍ଥିକ ଅନାଟନ କାରଣରୁ ନିଜ ମୋକଦ୍ଦମା ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ନୁହଁନ୍ତି ତେବେ ଅଦାଲତ ଏହି ବ୍ୟୟ ଭରଣା କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଇପାରିବେ ; ଧାରା ୨୪।
- କୌଣସି ପକ୍ଷର ଭରଣପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବା ପାଇଁ ଅଦାଲତ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଇପାରିବେ; ଧାରା୨୫।
- କେଉଁ ପକ୍ଷକୁ ନାବାଳକ ପିଲାମାନଙ୍କର ହେପାଜତ୍ ଏବଂ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଯତ୍ନର ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯିବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅଦାଲତ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ; ଧାରା ୨୬।
- ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ମାନଙ୍କର ବୈଧତା ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲେ, ତାହା ଅଦାଲତ ମୀମାଂସା କରିବେ ; ଧାରା ୧୬।
- ବିବାହ-ବିଚ୍ଛେଦ ଘୋଷିତ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଚାହିଁଲେ କେତେକ ସର୍ତ୍ତ ପୂରଣ ପୂର୍ବକ ପୁନଃ ବିବାହ କରିପାରିବେ ; ଧାରା ୧୫।
- ଆଇନ୍ ଉଲ୍ଲଂଘନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି; ଧାରା ୧୭ ଓ ୧୮ ।
- ଏହି ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ ପ୍ରତି ମାମଲାର କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ରୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାର ଭିତରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ ଏବଂ କେବଳ ହାଇକୋର୍ଟ ଏବଂ ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟଙ୍କ ରାୟ ଛଡା ମାମଲା ସଂବନ୍ଧରେ କୌଣସି ବିବରଣୀ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯିବ ନାହିଁ ; ଧାରା ୨୨।
- ଅଦାଲତ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ଉପଶମ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଶୁଣାଇବା ସହିତ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ଭିତରେ ମିଳାମିଶା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବେ । ଏହି ମିଳାମିଶାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି କୌଣସି ପକ୍ଷ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ସୂଚୀତ କରିଥିବେ, ଅଦାଲତ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଚାର ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସହାୟକ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରିପାରନ୍ତି ; ଧାରା ୨୩।
- ବିଭିନ୍ନ ଇଲାକାର ଜିଲ୍ଲା ନ୍ୟାୟାଳୟ ସାମନାରେ ଏହି ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ ଏକ ମାମଲା ଦାଏର୍ ହୋଇପାରିବ; ଯଥା, ଆବେଦକ ବା ପ୍ରତିବାଦୀ ଯେଉଁଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ବାସ କରୁଥିବେ, ଯେଉଁଠି ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବ, ଅଥବା ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଶେଷଥର ପାଇଁ ଯେଉଁଠାରେ ବାସ କରିଥିଲେ ; ଧାରା ୧୯ ।
- ଗୋଟିଏ ଦଲିଲ୍ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ପଞ୍ଜିକୃତ ବା ମୋହର-ସମ୍ବଳିତ ହୋଇନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଏହି ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ ଚାଲୁଥିବା ଗୋଟିଏ କେଶ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟବିଧିରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ-ପ୍ରମାଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇପାରିବ ; ଧାରା ୨୧ (ସି)।
- ବିବାହ ସମୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାରସମୂହ, ଯାହାକି ଉଭୟ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱାଧୀନ ଥିବ, ତାହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଗବଣ୍ଟା କେଶ୍ ଫଇସଲା ସମୟରେ ହୋଇପାରିବ ; ଧାରା ୨୭।

ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ବିବାହ ଓ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ

ବିବାହ :

ମୁସଲିମ୍ ବିବାହ ଏକ ପ୍ରକାର ଚୁକ୍ତିନାମା ଅଟେ। ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ରାଜିନାମାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତହିଁର ସର୍ତ୍ତାବଳୀକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଯିବା ପରେ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ।

ବିବାହର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ :

୧. ଉଭୟ ବର ଓ କନ୍ୟା ପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କ (୧୫ବର୍ଷ) ହୋଇଥିବେ ।

୨. ନିଷିଦ୍ଧ ସଂପର୍କ ଭିତରେ ବିବାହ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ଯଥା- ମାତା ଓ ପୁତ୍ର, ଆଈ ଓ ନାତି, ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ, ମାମୁଁ ଓ ଭାଣିଜୀ ଏବଂ କକା ଓ ପୁତୁରା ।

୩. ଜଣେ କିମ୍ବା ଦୁଇଜଣ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ଥିବା ସାବାଳିକା ମହିଳାଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଏବଂ ସ୍ୱୀକୃତି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେବ।

୪. କୌଣସି ନଥିପତ୍ର ତଥା ଧର୍ମୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ।

୫. ସିହା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିବାହ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ସାକ୍ଷୀର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ।

୬. ବର ବିବାହ ସମୟରେ କେତେ ଅର୍ଥରାଶି ମାହେର ବା ଦୋୟର୍ ଆକାରରେ ବଧୂକୁ ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବେ, ତାହାର ଏକ ଚୁକ୍ତିନାମା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ।

୭. ହାନାଗୀ ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ସୁନ୍ନୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପୁରୁଷମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଓ ଇହୁଦୀ ଧର୍ମର ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ବିବାହ କରିପାରିବେ। ସିହା ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପୁରୁଷ ଏପରି ବିବାହ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବେ କରିପାରିବେ।

୮. ମୁସଲିମ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ମୁସଲିମ ମହିଳାମାନେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ବିବାହ କରିପାରିବେ ନାହିଁ।

ଛାଡ଼ପତ୍ର :

ମୁସଲିମ ପୁରୁଷମାନେ ଛାଡ଼ପତ୍ର ପାଇଁ ଅଦାଲତରେ ଆବେଦନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େନାହିଁ। ଗୋଟିଏ କଥାରେ କହିଲେ ଜଣେ ମୁସଲ୍‌ମାନ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛାଡପତ୍ର ଦେଇଥାଏ କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏହା ଦାବୀ କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ । ଏକ ମୁସଲିମ୍ ମହିଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର ପାଇବା ପାଇଁ ଅଦାଲତର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇପାରନ୍ତି ଏବଂ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ଆଇନ୍, ୧୯୩୯ ଅନୁଯାୟୀ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ପୂରଣ କରୁଥିଲେ ଜଣେ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମହିଳା ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଅଦାଲତର ଆଦେଶ ସକାଶେ ଆବେଦନ କରିପରିବେ।

ଶମିମ୍ ଆରା ବନାମ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, ୨୦୦୨(୭) ଏସ୍.ସି.ସି. ୫୧୮ କେଶ୍‌ରେ ସୁପ୍ରମ୍ କୋର୍ଟ ଗୌହାଟୀ ହାଇକୋର୍ଟର ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାଏମ୍ ରଖି କହିଥିଲେ ଯେ, ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ ଛାଡପତ୍ର ସ୍ୱାମୀର ଆକସ୍ମିକ ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ ନାହିଁ, କେବଳ କେତେକ ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଛାଡପତ୍ର ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇ ପାରେ, ଛାଡପତ୍ର ପଛରେ ଯଥୋଚିତ କାରଣ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ତଥା ଯଦି ପୂର୍ବରୁ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଦାୟିତ୍ୱଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମିଳାମିଶା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ବିଫଳ ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଉପରୋକ୍ତ କାରଣଗୁଡିକ ଭିତରୁ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ସର୍ତ୍ତ ପୂରଣ ନହୋଇ ଯଦି ଗୋଟିଏ ମୁସଲିମ୍ ଦମ୍ପତ୍ତିଙ୍କ ଭିତରେ ବିବାହ-ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିଥାଏ, ତାକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବାର କ୍ଷମତା ଅଦାଲତର ଅଛି କି ?

ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ:

- ୪ବର୍ଷ ଧରି ଯଦି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର କୌଣସି ପତ୍ତା ନଥିବ।
- ୨ ବର୍ଷ ଧରି ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣର ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ୱାମୀ ବହନ କରିନାହାନ୍ତି।
- ଯଦି ସ୍ୱାମୀ ୭ ବର୍ଷ କିମ୍ବା ତତୋଧିକ ସମୟ ପାଇଁ ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଥିବେ ।
- କୌଣସି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ନ ଥାଇ ୩ ବର୍ଷକାଳ ସ୍ୱାମୀ ବୈବାହିକ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଅବହେଳା କରିଛନ୍ତି।
- ସ୍ୱାମୀ ବିବାହ ସମୟରେ ତଥା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ନପୁଂସକ ରହିଆସିଛନ୍ତି ।
- ସ୍ୱାମୀ ୨ ବର୍ଷ ଧରି ମାନସିକ ପାଗଳାମି ଦେଖାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେ ମାରାତ୍ମକ ଯୌନରୋଗ ବା କୁଷ୍ଠରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଅଛନ୍ତି ।

- ଯଦି ୧୫ ବର୍ଷ ବୟସ ପୂର୍ବରୁ ପିତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଅଭିଭାବକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମହିଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କରାଯାଇଥିବ ଏବଂ ୧୮ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ମହିଳା ଜଣକ ସେହି ବିବାହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ; କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଯୌନକାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥିବେ ।
- ଯଦି ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି କ୍ରୁରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାଆନ୍ତି ।

କ୍ରୁରତାର ସଂଜ୍ଞା-

- ଶାରୀରିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା
- ବାଜେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା ଏବଂ ଏକ ଅନୈତିକ ଜୀବନ ଶୈଳୀ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ।
- ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିବା ।
- ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ବିକିଦେବା କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପଭୋଗ କରିବାର ଆଇନ୍‌ଗତ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା ।
- ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଧାର୍ମିକ ବୃତ୍ତି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।
- ବହୁ ପତ୍ନୀ ଥିବା ଜଣେ ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କୁ ସମଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ଦେଖିବା ।
- ଏହାଛଡା ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ଯଥୋଚିତ କାରଣ ।

କିନ୍ତୁ ଅଦାଲତ ଏପ୍ରକାର ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ଆଦେଶ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବନାହିଁ ; ଏବଂ ଏହି ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସ୍ୱାମୀ ଅଦାଲତଙ୍କୁ ଯଦି ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରାଇପାରିବେ ଯେ, ସେ ନପୁଂସକତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିସାରିଛନ୍ତି ତଥା ସେ ତାଙ୍କର ବୈବାହିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟସମୂହ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ରାଜି ଅଛନ୍ତି, ତେବେ ଅଦାଲତଙ୍କର ଆଦେଶ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବନାହିଁ ।

ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ଅଭିରକ୍ଷା :

ସାଧାରଣତଃ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ହାନାକି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ପୁତ୍ରର ୭ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ କନ୍ୟା ସାବାଳିକା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ ରହିବ । ସିହା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ପୁତ୍ର ୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପହଞ୍ଚିବା ଏବଂ କନ୍ୟା ୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ଲାଳନପାଳନ ଦାୟିତ୍ୱ ମାତା ହିଁ ବହନ କରିବେ । ଏହାଛଡା ଅଭିଭାବକ ଏବଂ ପ୍ରତିପାଳ୍ୟ ଆଇନ୍, ୧୮୯୦ ଅନୁଯାୟୀ ମଧ୍ୟ ମୁସଲ୍‌ମାନ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ମାନଙ୍କର ଅଭିରକ୍ଷା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅଦାଲତରେ ଫଇସଲା ହୋଇପାରିବ ।

ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ

ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ ଶାହାବାନୋ କେଶ୍ (ମହମ୍ମଦ ଅହମଦ୍ ଖାଁ ବନାମ ଶାହାବାନୋ ବେଗମ୍ [ଏ.ଆଇ.ଆର୍. ୧୯୮୫ ଏସ୍.ସି. ୯୪୫ = ୧୯୮୫ (୨) ଏସ୍.ସି.ସି. ୫୫୬]ରେ ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଫୌଜଦାରି କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତା, ୧୯୭୩ର ଧାରା ୧୨୫ ଅନୁଯାୟୀ ଛାଡପତ୍ର ପାଇଥିବା ଜଣେ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମହିଳା, ଯେ କି ନିଜକୁ ଚଳାଇବାକୁ ଅକ୍ଷମ, ସେ ଇଦତ୍ ସମୟ (ଅର୍ଥାତ୍ ୩ମାସ) ଗଡିଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର । ଯଦିଓ ଧାରା ୧୨୭(୩)ରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ, ସଂପୃକ୍ତ ମହିଳାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେଉଥିବା ପ୍ରଥାସିଦ୍ଧ ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ ଯଦି ସେ ନିଜର ଭରଣପୋଷଣ ବାବଦକୁ ସମୁଦାୟ ପ୍ରାପ୍ୟ ଏକକାଳୀନ ପାଇସାରିଥିବେ, ତେବେ ସେ ଧାରା ୧୨୫ ଅଧୀନରେ ଥିବା ଆଜୀବନ ଭରଣପୋଷଣ ଭତ୍ତା ପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର ହେବେନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ ଧାରା ୧୨୫(୧)ର ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ (ବି)ରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ସଂଜ୍ଞା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆଜୀବନ ଭରଣପୋଷଣ ସପକ୍ଷରେ ନିଜର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଶୁଣାଇଥିଲେ । ଏହି ସଂଜ୍ଞାୟନ ଅନୁଯାୟୀ 'ସ୍ତ୍ରୀ' କହିଲେ ଛାଡପତ୍ର ପାଇଥିବା ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇବ । ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଥାଗତ ଆଇନ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟଙ୍କ ଏତାଦୃଶ ରାୟ ସାରା ଦେଶରେ ବିତର୍କର ଝଡ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଏବଂ ବିଶେଷକରି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏହି ରାୟକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଥିଲେ । ଏପ୍ରକାର ଏକ ବିବଦମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟଙ୍କ ରାୟକୁ ନିଷ୍ପ୍ରଭ କରିଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂସଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ହୋଇଥିଲା ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମହିଳା (ଛାଡପତ୍ର ଅନ୍ତେ ଅଧିକାରର ସୁରକ୍ଷା) ଆଇନ୍, ୧୯୮୬ ।

ଏହି ନୂତନ ଆଇନ୍‌ର ବୈଧତାକୁ ସୁପ୍ରିମ୍ କୋର୍ଟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ହେଁ ଏକ ଜନସ୍ୱାର୍ଥ ସମ୍ବଳିତ ମକଦ୍ଦମା ଡାନିଏଲ୍ ଲଟିଫ୍ ବନାମ ଭାରତ ସରକାର ୨୦୦୧, (୮) ଜେ.ଟି. ୨୧୮ରେ ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡିକୁ କୋର୍ଟର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ପୀଠ ଯେଉଁ ଢଙ୍ଗରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ ସେଥିରୁ ପ୍ରତୀତ ହେବ ଯେ, ଉପରୋକ୍ତ ଆଇନ୍‌ରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବା ପରିଭାଷା 'ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା'ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଛାଡପତ୍ର ପାଇଥିବା ଜଣେ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମହିଳା ପାଇଁ ଭରଣପୋଷଣ କେବଳ ଇଦାତ୍ ସମୟ ଭିତରେ ସୀମିତ ରହିବନି ତଥା ସବୁ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ରହିଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଛାଡପତ୍ର ପାଇଥିବା ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମହିଳାମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ ଭାବେ ଲାଗୁ ହେବ ।

ପ୍ରଗତିଶୀଳ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମହିଳାମାନଙ୍କର ସଂସ୍କାର ପ୍ରୟାସ

ଏକଥା ଜଣାଶୁଣା ଯେ, ସତୁରି ଦଶନ୍ଧିରେ ସାହାବାନୋ ବେଗମ୍‌ଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଦାବୀକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଦେଖାଯାଇଥିବା ବିତର୍କ ବେଳେ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ସଂପ୍ରଦାୟର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ଅଲ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ପର୍ସନାଲ୍ ଲ ବୋର୍ଡକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଇନ୍‌ରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଣାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ବ୍ୟାପକ ଅଭିଯାନ ଚଳାଇ ରଖିଲେ । ଏହି ବୋର୍ଡ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ମୌଲାନାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ମହିଳାମାନଙ୍କର, ବିଶେଷକରି ନିର୍ଯ୍ୟାତିତା, ପରିତ୍ୟକ୍ତା ଏବଂ ଶୋଷିତା ମହିଳାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ, ଅଧିକାର ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ବୀତସ୍ପୃହ ରହିଆସିଛି । କିନ୍ତୁ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ଧର୍ମର ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଅଂଶ ସବୁବେଳେ ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଇନ୍‌ର ସଂସ୍କାର ଚାହିଁ ଆସିଛନ୍ତି । ଏହି ସଂସ୍କାରଧର୍ମୀ ଧାରା ଭିତରୁ ପରିଶେଷରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ଓମେନ୍‌ସ ପର୍ସନାଲ୍ ଲ' ବୋର୍ଡ ଗତ ଫେବୃଆରି ୨୦୦୫ରେ । ଶାୟସ୍ତା ଅମ୍ବର୍ ଏହାର ସଭାନେତ୍ରୀ ଏବଂ ପର୍‌ବିନ୍ ଆବିଦି ସାଧାରଣ ସଂପାଦିକା ଅଛନ୍ତି । ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୦୦୮ରେ ଏହି ନୂତନ ମହିଳା ସଂଗଠନ ନୂଆ କରି 'ନିକାନାମା' ବା 'ବିବାହ ଚୁକ୍ତି'ର ଏକ ଚିଠା ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ ଉଭୟ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧିକାର ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି । ବିବାହ ପଞ୍ଜିକରଣକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରାଯିବା, ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଅଫିସରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଞ୍ଜିକରଣ ସହିତ କାଜିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ବିବାହ ପଞ୍ଜିକୃତ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଏଥିରେ କୁହାଯାଇଛି । ଏବଂ ଉଭୟ ସିହା ଏବଂ ସୁନି ସଂପ୍ରଦାୟର ବିବାହିତା ମହିଳାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେକ ଅଧିକାରକୁ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଛି । କୋରାନ୍ ଏବଂ ଶରିଆତ୍ ସହିତ ଏହି ନୂତନ ବିବାହ ସନନ୍ଦ ସଂଗତିସଂପନ୍ନ ବୋଲି ଦାବୀ କରାଯାଇଛି । ପୁରୁଣା ନିକାହାନାମାରେ ଠିକଣା ଯାଞ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ବିବାହ ପଞ୍ଜିକରଣ ହେବ ବୋଲି କୌଣସି ବାଧ୍ୟବାଧ୍ୟକତା ନଥିଲା କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଲିଖିତ ନଥିଲା । ସର୍ବୋପରି ପୁରୁଣା ନିକାହନାମା କେବଳ ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନୂତନ ନିକାହାନାମା ହିନ୍ଦୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବାରୁ ବ୍ୟାପକ ସଂଖ୍ୟକ ସାଧାରଣ ମୁସଲିମ୍ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇପାରୁଛି । ଆଶା କରାଯାଏ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହି ନୂତନ ବୋର୍ଡର ସଂସ୍କାରଧର୍ମୀ ପ୍ରୟାସ ପାଇଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜନସମର୍ଥନ ମିଳିପାରିବ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଇନ୍

ହିନ୍ଦୁ ଓ ଇସ୍‌ଲାମ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଭାରତର ତୃତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ଧର୍ମ । ଏହା ଭାରତକୁ ସୁଦୂର ଅତୀତରେ, ଏପରିକି ୟୁରୋପରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଆସିଥିଲା । ୨୦୦୧ ଜନଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ଭାରତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୨୪,୦୮୦,୦୧୬ ଯାହାକି ମୋଟ୍ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଶତକଡା ୨.୩୪ ଭାଗ । ଭାରତର ଖ୍ରୀଷ୍ଟଆନ୍ ମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତଗତ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛନ୍ତି-

ଭାରତୀୟ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଆଇନ୍, ୧୮୬୫

ଭାରତୀୟ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍ , ୧୮୬୯

ଭାରତୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଆନ୍ ବିବାହ ଆଇନ୍, ୧୮୭୨

ଅଭିଭାବକ ଓ ପ୍ରତିପାଲ୍ୟ ଆଇନ୍, ୧୮୯୦

ଉପରୋକ୍ତ ଆଇନ୍‌ଗୁଡିକ ଭିତରୁ ଭାରତୀୟ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍, ୧୮୬୯ ମୂଳରୁ ଏକ ବିବଦମାନ ଆଇନ୍ ରୂପେ ଗତି କରି ଆସିଛି ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଏହା ୨୦୦୧ରେ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇ ଉଭୟ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ, ଏବଂ ବିଶେଷ କରି ସ୍ତ୍ରୀ ସପକ୍ଷରେ ଅନୁକୂଳିତ ହୋଇପାରିଛି ।

ଭାରତୀୟ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍ ୧୮୬୯

ଇଂଲଣ୍ଡର ବୈବାହିକ କାରଣସମୂହ ଆଇନ୍, ୧୮୫୭ର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଭାରତୀୟ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍ ୧୮୬୯ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା, ଯାହାକି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଏହି ଆଇନ୍ ଏକ ବିବାଦୀୟ ଆଇନ୍ ରୂପେ ବହୁ ସମାଲୋଚନା ଓ ତର୍କବିତର୍କର ଝଡ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ଏହି ଛାଡ଼ପତ୍ର ଆଇନ୍‌ର ଧାରାଗୁଡ଼ିକ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପର ବିରୋଧି ଥିଲା ଏବଂ ମହିଳାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାଛବିଚାର କରୁଥିଲା। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଏହି ଆଇନ୍‌ର ଧାରା-୧୦ ଅନୁଯାୟୀ, ଯଦି ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ମହିଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ ଅବହେଳାର ଶିକାର ହୋଇ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଅନୈତିକ ସମ୍ପର୍କରେ ଲିପ୍ତ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କାରଣ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ପଡିବ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମରେ ଏହି କାରଣ ଛଡା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଣ ଦର୍ଶେଇ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ମହିଳା ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରୁଥିଲା । ସୁତରାଂ ଭାରତୀୟ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍‌ର ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବିଧାନର ଧାରା ୧୫ (ଧର୍ମ, ଜାତି, ଲିଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ଭିତ୍ତିରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଦ୍ୱାରା ବାଚବିଚାର କରାଯିବନି)ରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରୁଥିଲା । ଏହି ଆଇନ୍‌ର ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱବିରୋଧି ବ୍ୟବସ୍ଥା

ହେଉଛି, ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଯଦି ଜିଲ୍ଲା କୋର୍ଟରେ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନଶ୍ଚ ହାଇକୋର୍ଟରେ ଆବେଦନ କରି ନିମ୍ନ କୋର୍ଟର ରାୟ ସପକ୍ଷରେ ମାନ୍ୟତା ଆଣିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସଂପୃକ୍ତ ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଅଯଥା ସମୟ ଓ ଅର୍ଥ ଅପଚୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ବିରୂପ ସମାଲୋଚନାର ଶରବ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଏହାଛଡା ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଆବେଦନ ପୁଣି ଅଲଗା ଭାବେ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମରେ ଏପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳିତ ନାହିଁ । ଏପ୍ରକାର ଜଟିଳ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଭାରତର ବିଧି କମିଶନ୍ ତାଙ୍କର ୧୫ ତମ ରିପୋର୍ଟ (୧୯୬୦) ଏବଂ ୨୨ ତମ ରିପୋର୍ଟ (୧୯୬୧)ରେ ଏହି ଆଇନ୍‌ରେ ସଂଶୋଧନ ଆଣିବା ପାଇଁ ସରକାରକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ଯଦିଓ ବିଭିନ୍ନ କାରଣବଶତଃ ଉକ୍ତ ଆଇନ୍‌ର ସଂଶୋଧନ ଆଣିବା ଦିଗରେ କୌଣସି ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଇ ପାରିନଥିଲା, ମହିଳା ସଂଗଠନ ମାନଙ୍କର କ୍ରମାଗତ ଦାବୀ ଫଳରେ ୨୦୦୧ ମସିହାରେ ଭାରତ ସରକାର ଉକ୍ତ ଆଇନ୍‌ରେ କେତେକ ସଂଶୋଧନ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ୨୦୦୧ ମସିହାରେ ସଂସଦ ଦ୍ୱାରା ବିବାହ ଆଇନ୍‌ସମୂହ (ସଂଶୋଧନ) ଆଇନ୍ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା; ଏହା ବଳରେ ଏକାବେଳେ ଭାରତୀୟ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍, ୧୮୬୯, ପାର୍ସୀ ବିବାହ ଓ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍ ୧୯୩୬, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିବାହ ଆଇନ୍ ୧୯୫୪ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍ ୧୯୫୫ରେ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଶୋଧନ ଅଣାଯାଇଥିଲା । ଏହି ସାମଗ୍ରୀକ ସଂଶୋଧନ ଆଇନ୍‌ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଭାରତୀୟ ଛାଡପତ୍ର ଆଇନ୍, ୧୮୬୯କୁ ସଂଶୋଧନ କରାଯାଇଛି । ସେବେଠାରୁ ଏହା ଛାଡ଼ପତ୍ର ସଂଶୋଧନ ଆଇନ୍ ୨୦୦୧ ଭାବେ ପରିଚିତ ।

ଛାଡପତ୍ର ପାଇଁ ଆବେଦନ

ବର୍ତ୍ତମାନ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାରଣରୁ ଏକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୟାନ୍ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଯେ କୌଣସି ପକ୍ଷ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ନିମନ୍ତେ ଅଦାଲତରେ ଆବେଦନ କରିପାରିନ୍ତି ।

୧. ବ୍ୟଭିଚାର ବା ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଯୌନ ସଂପର୍କ ।

୨. ନିଷ୍ଠୁରତା ।

୩. ଦୁଇବର୍ଷ ଧରି ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ଛାଡି ଚାଲିଯାଇଥିବ ।

୪. ଦୁଇବର୍ଷ ଧରି ମାନସିକ ବିକୃତିରେ ଅକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବେ

୫. ଦୁଇ ବର୍ଷ ଧରି ଦୁରାରୋଗ୍ୟ କୁଷ୍ଠ ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ଥିବେ ।

୬. ଧର୍ମାନ୍ତରଣ ।

୭. ବିବାହ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ ଭାବେ କୌଣସି ଯୌନସଂପର୍କ ରଖି ନଥିବେ ।

୮. ସାତ ବର୍ଷ ଧରି ତାଙ୍କର ପତ୍ତା ମିଳୁନଥିବ ।

୯. ଦୁଇ ବର୍ଷ ଧରି ସଂକ୍ରାମକ ଯୌନରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବେ ।

୧୦. ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ପୁନାରମ୍ଭ ନିମନ୍ତେ ଅଦାଲତର ଆଦେଶକୁ ଅବମାନନା କରିଥିବେ ।

ଏହାଛଡା ସଂପୃକ୍ତ ମହିଳା ଅତିରିକ୍ତ ତିନୋଟି କାରଣ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ବା ଅଧିକ କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ, ଯଥା, ଧର୍ଷଣ, ଅପ୍ରାକୃତିକ ଯୌନକ୍ରିୟା ଏବଂ ପାଶବିକତା ।

ଆପୋଷ ବୁଝାମଣାରେ ଛାଡ଼ପତ୍ର

ଭାରତୀୟ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଆଇନ୍ (ସଂଶୋଧନ) ୨୦୦୧ ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଦମ୍ପତି ଅପୋଷ ବୁଝାମଣାରେ ମଧ୍ୟ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲା ଅଦାଲତରେ ଆବେଦନ କରି ପାରିବେ । ଏପରିକି ଏହି ଆଇନ୍ ସଂଶୋଧିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ୨୦୦୧ ମସିହା ପୂର୍ବରୁ ଯଦି ବିବାହ ସଂପନ୍ନ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସେମାନେ ଏହି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ । ଯଦି ଉଭୟ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ବସବାସ କରୁଥିବେ ଏବଂ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ ସେମାନେ ଏକତ୍ର ଦାମ୍ପତ୍ୟ-ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ, ତେବେ ସେମାନେ ଏହି ଆଇନ୍ ଅଧିନରେ ଅଦାଲତରେ ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦ ନିମନ୍ତେ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ ।